

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SIYOSIY EVFEMIZMLARNING LINGVOMADANIY TADQIQI

N.Sh.Sanoqulova

*Geologiya fanlari universiteti,
Iqtisodiyot va menejment kafedrası
ingliz tili o'qituvchisi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi siyosiy evfemizmlarni lingvomadaniy jihatdan tahlili, ularning ta'riflari, misollari, qiyosiy tahlili va madaniy o'xshashlik-farqlarini ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *evfemizm, diskurs, tabu, siyosiy evfemizmlar, bir so'zli evfemizmlar, ikki so'zli evfemizmlar.*

Annotation: *This article examines the linguistic and cultural analysis of political euphemisms in English and Uzbek languages, their definitions, examples, comparative analysis, as well as cultural similarities and differences.*

Keywords: *euphemism, discourse, taboo, political euphemisms, one-word euphemisms, two-word euphemisms.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается лингвистический и культурный анализ политических эвфемизмов в английском и узбекском языках, их определения, примеры, сравнительный анализ, а также культурные сходства и различия.*

Ключевые слова: *эвфемизм, дискурс, табу, политические эвфемизмы, однословные эвфемизмы, двухсловные эвфемизмы.*

KIRISH

Siyosiy evfemizmlar tilshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishmasida muhim mavzu bo'lib, ular orqali siyosatchilar haqiqatni yumshoqroq shaklda ifodalash, jamoatchilik fikrini shakllantirish va salbiy voqealarni yashirishga erishadilar. Evfemizmlar yunoncha "yaxshi so'z" ma'nosini bildirib, salbiy yoki qo'pol so'zlarni yumshoqroq alternativalar bilan almashtirishni nazarda tutadi.

Evfemizmlarning ta'riflari va nazariy asoslari

Evfemizmlar tilning ijtimoiy va madaniy omillarga bog'liq holda shakllanadigan hodisa bo'lib, ularni o'rganish diskurs tahlili, kognitiv tilshunoslik va siyosiy lingvistika bilan bog'lanadi. Diskurs murakkab aloqa hodisasi bo'lib, matn yaratishdan tashqari, dunyoqarash, fikrlar va maqsadlarga bog'liq. Siyosiy diskursda evfemizmlar siyosiy maqsadlarga erishish uchun ishlatiladi, masalan, hokimiyatni saqlash yoki jamoatchilikni manipulyatsiya qilish. Evfemizmlar uchta asosiy mexanizm orqali

shakllanadi: salbiy xususiyatlarni neytrallash, salbiy belgilarni yumshatish va bahoni salbiydan ijobiyga o'zgartirish. Ular siyosiy to'g'rilik (political correctness) bilan bog'lanib, irq, jins, yosh va ijtimoiy holatga asoslangan diskriminatsiyani oldini olishga xizmat qiladi. Lingvomadaniy jihatdan evfemizmlar tabu mavzulariga (masalan, o'lim, kasallik) bog'liq bo'lib, ular madaniy normalar va diniy qadriyatlarni aks ettiradi, masalan, o'zbek madaniyatida islomiy ta'sir ostida yomon so'zlardan qochish.

Ingliz tilidagi siyosiy evfemizmlar

Ingliz tilida siyosiy evfemizmlar urush, iqtisod, jinoiy faoliyat va siyosiy rejimlar kabi sohalarda keng tarqalgan. Bir so'zli evfemizmlar: "restricted liberty" (ozodlikdan mahrum etish o'rniga), "disability" (nogironlik uchun), "confiscated" (davlat tomonidan olib qo'yilgan mulk uchun). Ikki so'zli evfemizmlar: "nuclear intent" (yadro qurollari siyosati uchun), "means of protection" (qamoqxona uchun), "money laundering" (noqonuniy pulni yuvish uchun). Boshqa misollar: "collateral damage" (tinch aholi o'limi o'rniga), "lay off" (ishdan bo'shatish o'rniga), "economically disadvantaged" (kambag'al o'rniga), "lame duck" (foydasiz siyosatchi o'rniga). Bu evfemizmlar siyosiy maqsadlarda, masalan, salbiy xabarlarini yashirish yoki jamoatchilikni tinchlantirish uchun ishlatiladi, madaniy jihatdan ingliz jamiyatining hurmat va statusga e'tiborini aks ettiradi.

O'zbek tilidagi siyosiy evfemizmlar

O'zbek tilida siyosiy evfemizmlar tabu mavzular, mulk va ijtimoiy holat bilan bog'liq. Tabu bilan bog'liq: "o'lik" (o'lik) o'rniga "marhuma" yoki "marhum"; "ko'mish" (ko'mish) o'rniga "dafn etmoq". Mulozimlik funktsiyasi: "yetimxona" (yetimlar uyi) o'rniga "bolalar uyi" yoki "mehribonlik uyi"; "qamoqxona" (qamoqxona) o'rniga "jazoni o'tash kaloniyasi". Siyosiy boshqaruvda: "qullik" (qullik) o'rniga "mustamlakachilik asoratlari" (mustamlakachilik oqibatlari). Salbiy xabarlarini yashirish: "kambag'al" (kambag'al) o'rniga "muhtoj oila" (muhtoj oila); "nogiron" (nogiron) o'rniga "ishga yaroqsiz". Bu evfemizmlar o'zbek madaniyatining oila, din va ijtimoiy uyg'unlikka e'tiborini aks ettirib, to'g'ridan-to'g'ri nomlashdan qochishni ta'kidlaydi.

Qiyosiy tahlil

Ingliz va o'zbek tillaridagi siyosiy evfemizmlar funksiyalari bo'yicha o'xshash: ikkalasida ham ular salbiy haqiqatni yumshatish, jamoatchilik fikrini shakllantirish va siyosiy maqsadlarga erishish uchun ishlatiladi. Strukturaviy jihatdan ingliz tilida bir va ikki so'zli shakllar (masalan, "nuclear intent") ko'proq, o'zbek tilida esa frazeologik birliklar (masalan, "kaft qichishmoq" - pora olish o'rniga) ustun. Farqlar: ingliz evfemizmlari status va individual hurmatga e'tibor qaratadi, o'zbeklari esa diniy va oilaviy qadriyatlarga (masalan, er nomini to'g'ridan aytmaslik). O'xshashliklar: ikkalasida ham tabu mavzular (o'lim, nogironlik) yumshatiladi, masalan, inglizda "pass away", o'zbekda "marhum".

Tarjima qiyinchiliklari, masalan, inglizdan o'zbek tiliga o'tkazishda emotsional va madaniy nuanslarni saqlash zarurati ta'kidlanadi.

Lingvomadaniy oqibatlar

Siyosiy evfemizmlar til va madaniyatning o'zaro ta'sirini aks ettiradi: ingliz jamiyatida ular siyosiy to'g'rilik va globallashuv ta'sirida, o'zbekda esa milliy urf-odatlar va islomiy qadriyatlarga asoslanadi. Ular ijtimoiy normalarni saqlash, aloqa qulayligini ta'minlash va salbiy xabarlarini yashirish orqali madaniy identifikatsiyani shakllantiradi. Globallashuv ta'sirida ingliz matbuoti o'zbek mediasiga ta'sir qiladi, lekin milliy farqlar saqlanib qoladi, masalan, o'zbekda oilaviy evfemizmlar ustun. Bu hodisa tilning ijtimoiy rivojlanishini aks ettirib, siyosiy diskursda manipulyatsiya vositasi sifatida ishlaydi.

XULOSA

Ingliz va o'zbek tillaridagi siyosiy evfemizmlar lingvomadaniy tadqiqotda muhim o'rin tutib, ular orqali madaniy o'xshashliklar (salbiy haqiqatni yumshatish) va farqlar (diniy vs. individual hurmat) aniqlanadi. Bu tahlil tilshunoslikka hissa qo'shib, globallashuv sharoitida til va madaniyatning o'zaro ta'sirini ochib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akramova D. X. "Linguocultural features of Uzbek and English euphemisms" International conference on modern development of pedagogy and linguistics Volume 02, Issue 04, 2025.
2. Usmonova D.S. "Political euphemisms in English and Uzbek languages" Eurasian journal of learning and academic teaching. ISSN:2795-739X.
3. Tursinova Z.Sh. "O'zbek va Ingliz tillarida siyosiy evfemizmlarning qiyosiy tahlili" Scientific progress Volume3, Issue 2, 2022.
4. Fayziyeva N. "Usage of euphemism in English and Uzbek political discourse" Asian journal of research sciences and humanities. Vol 12, Issue 02, 2022.